

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PENTRU INTERPRETAREA

**prevederilor articolului 98 alin. (6) în coroborare cu articolele 1, 56, 91, 135 și
140 din Constituție**
(neîndeplinirea obligațiilor constituționale de către Președinte)

(Sesizarea nr. 124b/2017)

CHIȘINĂU

17 octombrie 2017

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

DI Tudor PANȚÎRU, *președinte*,
DI Aurel BĂIEȘU,
DI Igor DOLEA,
Dna Victoria IFTODI,
DI Victor POPA,
DI Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dnei Ana Florean, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 19 septembrie 2017
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în camera de consiliu,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea Guvernului Republicii Moldova, depusă la Curtea Constituțională la 19 septembrie 2017, în temeiul articolelor 135 alin.(1) lit. b) din Constituție, 25 lit. b) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. b) din Codul jurisdicției constituționale, pentru interpretarea articolului 98 alin.(6) din Constituția Republicii Moldova.

2. Autorul sesizării solicită Curții Constituționale ca prin interpretarea articolului 98 alin.(6) din Constituție să explice:

„1) Care sunt acțiunile Prim-ministrului și ale Parlamentului Republicii Moldova în cazul în care Președintele Republicii Moldova refuză propunerea repetată de numire în funcție a unui ministru?

2) Care este soluția pentru evitarea unui blocaj instituțional în cazul încălcării de către Președintele Republicii Moldova a obligației constituționale de numire în funcție a unui ministru la propunerea repetată a Prim-ministrului, conștientizând faptul că o eventuală suspendare din funcție a Șefului statului nu este posibilă?

3) În vederea asigurării securității naționale, este posibilă intrarea în exercițiul funcției a persoanei desemnate repetat de către Prim-ministru în funcția de ministru al apărării după expirarea termenului de 14 zile, în caz de neemitere de către Președintele Republicii Moldova a decretului, și în ce condiții?”

3. Curtea a decis să examineze admisibilitatea concomitent cu fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului și Președintelui Republicii Moldova.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

CONTEXT

5. La 24 ianuarie 2017 Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr.2, prin care a statuat că în sensul articolului 98 alineatul (6) din Constituție:

- Președintele Republicii Moldova poate refuza, **o singură dată, motivat**, propunerea Prim-ministrului de numire a unei persoane în funcția vacantă de ministru, atunci când consideră că persoana propusă nu corespunde cerințelor legale pentru exercitarea funcției de membru al Guvernului;

- Prim-ministrul poate **face o altă propunere Președintelui sau reitera aceeași candidatură pentru funcția de ministru, pe care Președintele este obligat să o numească.**

6. La 12 septembrie 2017, Prim-ministrul Republicii Moldova a propus Președintelui Republicii Moldova candidatura pentru funcția de ministru al apărării, rămasă vacantă după revocarea acestuia la 27 decembrie 2016.

7. La 13 septembrie 2017, Președintele Republicii Moldova a respins propunerea Prim-ministrului de numire în funcția de ministru al apărării, invocând lipsa unei pregătiri profesionale în domeniu, necunoașterea specificului managementului militar și lipsa autorității în cadrul Forțelor Armate, precum și dubii de integritate și “implicarea în jocuri politice, mai ales în cele dubioase”.

8. În aceeași dată, în cadrul unei conferințe de presă, **Președintele a anunțat că a identificat propriul candidat, pe care a decis să-l “recomande Guvernului, [...] pentru a fi înaintat la funcția de ministru al apărării”.**

9. La 14 septembrie 2017, Prim-ministrul și-a reiterat propunerea pentru funcția de ministru al apărării.

10. La 18 septembrie 2017, Președintele a respins din nou candidatura propusă de Prim-ministru pentru funcția de ministru al apărării.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

11. Prevederile relevante ale Constituției (republicată în M.O., 2016, nr. 78, art. 140) sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„(3) Republica Moldova este un **stat de drept**, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 56 Devotamentul față de țară

„(2) Cetățenii cărora le sunt încredințate **funcții publice [...] răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin [...].**”

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

Articolul 79
Validarea mandatului și depunerea jurământului

„(2) Candidatul a cărui alegere a fost validată depune în fața Parlamentului și a Curții Constituționale, cel târziu la 45 de zile după alegeri, următorul jurământ:

«Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, **să respect Constituția** și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Moldovei.»

Articolul 91
Interimatul funcției

„Dacă funcția de Președinte al Republicii Moldova devine vacantă sau dacă Președintele este demis ori **dacă se află în imposibilitatea temporară de a-și exercita atribuțiile**, interimatul se asigură, în ordine, de Președintele Parlamentului sau de Primul-ministru.”

Articolul 98
Învestitura [Guvernului]

„(1) După consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii Moldova desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru.

(2) Candidatul pentru funcția de Prim-ministru va cere, în termen de 15 zile de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului de activitate și a întregii liste a Guvernului.

(3) Programul de activitate și lista Guvernului se dezbate în ședința Parlamentului. Acesta acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși.

(4) În baza votului de încredere acordat de Parlament, Președintele Republicii Moldova numește Guvernul.

(5) Guvernul își exercită atribuțiile din ziua depunerii jurământului de către membrii lui în fața Președintelui Republicii Moldova.

(6) În caz de remaniere guvernamentală sau de vacanță a funcției, Președintele Republicii Moldova revocă și numește, la propunerea Prim-ministrului, pe unii membri ai Guvernului.”

Articolul 135
Atribuțiile

„(1) Curtea Constituțională:

b) interpretează Constituția; [...]

f) **constată circumstanțele care justifică** dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau **interimatul funcției de Președinte**, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;”

Articolul 140
Hotărârile Curții Constituționale

„(2) Hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate.”

12. Prevederile relevante ale Legii nr.136 din 7 iulie 2017 cu privire la Guvern (M.O., 2017, nr. 252, art. 412) sunt următoarele:

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

Articolul 8
Învestitura Guvernului

„(1) După consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii Moldova desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru.

(2) Candidatul pentru funcția de Prim-ministru cere, în termen de 15 zile calendaristice de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului de activitate și a întregii liste a Guvernului.

(3) Programul de activitate și lista Guvernului se dezbate în ședința Parlamentului. Acesta acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși.

(4) În baza votului de încredere acordat de Parlament, Președintele Republicii Moldova numește Guvernul prin decret, în termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data adoptării de către Parlament a hotărârii pentru aprobarea programului de activitate al Guvernului și acordarea votului de încredere.

(5) În termen de cel mult 3 zile calendaristice de la data emiterii decretului privind numirea Guvernului, membrii Guvernului depun individual, în fața Președintelui Republicii Moldova, jurământul al cărui text este prevăzut la art. 79 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova.”

Articolul 26
Numirea în funcție, vacanța funcției și asigurarea
interimatului funcției de prim-viceprim-ministru,
viceprim-ministru și ministru

„(1) În caz de remaniere guvernamentală sau de vacanță a funcției, prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru sau ministru este numit în funcție prin decret al Președintelui Republicii Moldova, la propunerea Prim-ministrului.

(2) Președintele Republicii Moldova este în drept să respingă motivat o singură dată propunerea Prim-ministrului privind numirea în funcție a membrului Guvernului, în termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data recepționării propunerii Prim-ministrului. Respingerea propunerii de către Președintele Republicii Moldova trebuie să fie întemeiată pe respectarea cerințelor prevăzute la art. 16 alin. (1) și (2).

(3) Dacă Prim-ministru înaintea repetat propunerea de numire în funcție a aceleiași candidaturi sau a altei candidaturi, Președintele Republicii Moldova este obligat să numească în funcție candidatul propus în termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data recepționării propunerii repetate a Prim-ministrului.

(4) Vacanța funcției de prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru și ministru intervine în caz de deces, demisie, revocare sau imposibilitate definitivă de exercitare a atribuțiilor.

(5) La numire, în cazul vacanței funcției, prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru și ministru depun în fața Președintelui Republicii Moldova jurământul, al cărui text este prevăzut de art. 79 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova.

(6) În caz de vacanță a funcției de prim-viceprim-ministru, Prim-ministru desemnează un viceprim-ministru să exercite interimatul funcției până la numirea noului membru al Guvernului, iar în caz de vacanță a funcției de viceprim-ministru – pe unul dintre viceprim-miniștri sau, în lipsa acestora, pe unul dintre miniștri.

(7) În caz de vacanță a funcției de ministru, atribuțiile acestuia sînt exercitate, până la numirea unui nou ministru, de prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru sau ministru desemnat prin decizia Prim-ministrului.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

(8) Prim-ministrul poate exercita interimatul oricărei funcții de prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru sau ministru.

(9) Membrii Guvernului, cu excepția celor menționați la art. 10 alin. (1) lit. e), pot exercita interimatul doar a unei funcții de prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru sau ministru în condițiile alin. (6)–(8) din prezentul articol.

(10) Vacanța funcției de prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru și ministru încetează la data reluării activității de către membrul respectiv al Guvernului sau la data depunerii jurământului de către noul membru al Guvernului în condițiile alin. (5).

(11) În cazurile de imposibilitate temporară de exercitare a atribuțiilor, prim-viceprim-ministrul, viceprim-ministrul sau ministrul își poate relua activitatea în funcția de membru al Guvernului până la data remiterii de către Prim-ministru a propunerii de numire a unui nou membru al Guvernului către Președintele Republicii Moldova.”

ÎN DREPT

13. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează, în esență, refuzul deliberat al Președintelui țării de a-și exercita o parte din atribuțiile constituționale în cadrul procedurii de remaniere guvernamentală și sfidarea Constituției și a hotărârilor Curții Constituționale, ce afectează funcționalitatea Ministerului Apărării și a Guvernului. Prin urmare, sesizarea vizează identificarea unor mecanisme de deblocare a funcționalității instituțiilor fundamentale ale statului și de restabilire a ordinii constituționale în cazul obstrucționării deliberate a acestora de către Președintele țării în cadrul procedurilor de codecizie sau al competențelor partajate.

14. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională conexe, precum statul de drept, separația și colaborarea puterilor în stat, loialitatea constituțională, supremația Constituției și caracterul obligatoriu al hotărârilor Curții Constituționale.

A. ADMISIBILITATEA

15. Curtea reține că, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. b) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. b) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. b) din Codul jurisdicției constituționale, sesizarea privind interpretarea Constituției ține de competența Curții Constituționale.

16. Articolele 25 lit.b) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. b) din Codul jurisdicției constituționale abilitază Guvernul Republicii Moldova cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

17. Curtea reține că prerogativa cu care a fost investită prin articolul 135 alin.(1) lit.b) din Constituție presupune stabilirea sensului autentic și deplin al normelor constituționale, care poate fi realizată prin interpretarea textuală sau funcțională, în măsura în care poate fi dedusă din textul Constituției, ținând cont de caracterul generic al normei și situațiile complexe în care norma trebuie aplicată.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

18. Curtea reține că anterior a interpretat prevederile articolului 98 alin.(6) din Constituție. Totuși, unele aspecte invocate de către autorul sesizării nu au făcut anterior obiect de interpretare la Curtea Constituțională.

19. Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există un alt temei de sistare a procesului în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul jurisdicției constituționale. Curtea reține că a fost sesizată legal și că este competentă să hotărască asupra interpretării articolului 98 alin.(6) din Constituția Republicii Moldova. Prin urmare, Curtea va examina fondul cauzei.

20. Pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea va opera, adițional, cu prevederile articolelor 1, 56, 91, 135 și 140 din Constituție, cu jurisprudența sa anterioară, precum și cu principiile generale ale dreptului, utilizând toate metodele de interpretare legală.

21. Cele trei întrebări adresate Curții spre soluționare sunt interdependente. În acest sens, Curtea reține că, pentru a răspunde la chestiunea particulară privind soluțiile în cazul obstrucționării de către Președinte a remanierii guvernamentale, este necesar să identifice mecanismele generale de încetare a stării de neconstituționalitate cauzate de inacțiunea deliberată a Președintelui în executarea obligației sale constituționale.

B. FONDUL CAUZEI

1. Argumentele autorului sesizării

22. Potrivit autorului sesizării, în cazul propunerii repetate de remanieră guvernamentală, Președintele țării este obligat să numească ministrul, acceptând candidatura înaintată de Prim-ministru. În sprijinul acestei afirmații, autorul sesizării invocă o serie de hotărâri ale Curții Constituționale.

23. În viziunea Guvernului, contrar prevederilor constituționale, astfel cum au fost interpretate de Curtea Constituțională, Președintele Republicii Moldova refuză să-și îndeplinească obligațiile.

24. Potrivit autorului sesizării, „pornind de la misiunea și rolul ministrului apărării în edificarea sistemului național de securitate, având și calitatea de comandant al Armatei Naționale, numirea în funcție a ministrului apărării este în conexiune directă cu responsabilitatea puterii executive privind realizarea activităților în domeniul apărării naționale, construcției și dezvoltării Armatei Naționale”. Guvernul susține că imposibilitatea numirii ministrului apărării implică riscuri pentru asigurarea securității naționale și a capacității de apărare a statului.

25. Potrivit autorului sesizării, Constituția țării nu poate fi, prin sine, un act care să distorsioneze activitatea organelor statului. Legea Supremă nu trebuie să admită situații, nici chiar ipotetice, de blocaj instituțional, care ar putea duce la consecințe grave nu doar pentru activitatea propriu-zisă a Guvernului, dar și pentru securitatea națională.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

26. Potrivit autorului sesizării, este necesară clarificarea acțiunilor care pot fi întreprinse de către Primul-ministru și Parlamentul Republicii Moldova în cazul în care Președintele Republicii Moldova refuză propunerea repetată de numire a unui ministru. Astfel, autorul sesizării solicită identificarea unei soluții pentru evitarea unui blocaj instituțional provocat de către Președintele Republicii Moldova prin încălcarea obligațiilor constituționale.

2. Argumentele autorităților

27. Potrivit Președintelui Republicii Moldova, sesizarea este repetitivă, deoarece prevederile articolului 98 alin. (6) din Constituție au constituit anterior obiect al interpretării de către Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr. 2 din 24 ianuarie 2017.

28. Președintele Republicii Moldova, în opinia sa, menționează că, în îndeplinirea atribuției sale constituționale în speța privind numirea ministrului apărării, a făcut uz de dreptul său constituțional, prevăzut de art. 98 alin. (6), și a respins propunerea Prim-ministrului de numire în această funcție a unei persoane incompatibile cu statutul funcției.

29. În viziunea Președintelui, faptul că Guvernul și-a menținut poziția și a înaintat repetat aceeași candidatură nu se încadrează în principiul cooperării autorităților în procesul de formulare a deciziilor, astfel încât competențele lor să se echilibreze reciproc, în sensul evitării deciziilor discreționare și abuzurilor.

30. Potrivit Președintelui, în situația remanierii guvernamentale, prevăzută de art. 98 alin. (6) din Constituție, rolul său este unul activ, similar rolului Parlamentului la momentul investirii Guvernului, ceea ce ar însemna că el urmează să aibă în vedere procedurile efectuate de comisiile permanente parlamentare privind corespunderea candidatului pentru funcția propusă.

31. În opinia sa, Parlamentul a menționat că soluția prevăzută la art. 98 alin. (6) din Constituție are la bază principiul separației și colaborării puterilor în stat. Având la bază acest principiu, pentru evitarea blocajelor constituționale, autoritățile au obligația de a colabora.

32. Totodată, Parlamentul susține că, având în vedere faptul că remanierarea guvernamentală se face prin emiterea unui decret și la moment nu există mecanisme alternative pentru a depăși un eventual blocaj instituțional, atât Parlamentul, cât și Prim-ministrul urmează să recurgă la instrumentele stabilite expres prin prevederile Legii Fundamentale.

3. Practica altor state

33. Potrivit articolului 71 din Constituția Lituaniei, în termen de zece zile de la primirea unei legi adoptate de Parlament, Președintele Republicii fie semnează și promulgă legea, fie o retrimite motivat în Parlament, pentru reexaminare. **În cazul în care legea adoptată de Parlament nu este retrimisă și nu este semnată de Președintele Republicii în termenul prevăzut, aceasta va intra în vigoare după semnarea și promulgarea ei oficială de către Președintele Parlamentului.**

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

34. În anul 1990 Belgia s-a confruntat cu o criză constituțională generată de **refuzul Regelui de a contrasemna** legea cu privire la avort, pentru *motive de conștiință* . Cu toate că Regele nu poate fi “în vacanță”, în sensul în care participarea sa la conducerea treburilor publice este necesară în permanență, în cadrul unei ședințe excepționale, printr-o decizie fără precedent, Guvernul a constatat “*imposibilitatea Regelui de a domni*”.

35. După ce s-a constatat că Regele își menține convingerea, s-a recurs la articolul 82 din Constituție, care reglementează imposibilitatea Regelui de a domni, deși din documentele preparatorii rezultă că în anul 1831 constituantul a avut în vedere ipoteza unei imposibilități fiziologice de a domni, pentru motive de boală gravă sau acces de demență.

36. Având în vedere faptul că, în temeiul articolului 79 alin. (3) din Constituție, atribuțiile constituționale ale Regelui sunt exercitate, în perioada imposibilității de a domni, de către miniștrii reuniți în Consiliu, în numele poporului belgian și sub propria responsabilitate, aceștia au semnat și promulgat legea în cauză.

37. Astfel, s-a interpretat că procedura articolului 82 din Constituție are menirea de a contracara inconvenientele majore ale unui “accident” care nu este remediabil.

4. Aprecierea Curții

- Context

38. Curtea reține ca fiind pertinente în prezenta cauză următoarele elemente de natură să indice asupra situației excepționale, de care trebuie să se țină cont în pronunțarea soluției.

39. Declanșarea blocajului instituțional a fost precedată și însoțită de multiple declarații ale Președintelui, emise personal sau prin intermediul anturajului său, care denotă intenția acestuia de a bloca toate instituțiile în privința cărora exercită competențe partajate, inclusiv intenția de a refuza promulgarea legilor în cazul votării repetate de către Parlament, refuzul numirii judecătorilor și a miniștrilor, precum și lipsa de respect față de Constituție, Curtea Constituțională și hotărârile acesteia.

40. Aceste declarații, precum și amenințările privind tragerea la răspundere „la timpul potrivit” a judecătorilor constituționali, au determinat următoarea reacție a Președintelui Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția):

„Am aflat că Președintele Republicii Moldova a făcut declarații foarte critice prin care a pus la îndoială hotărârile Curții Constituționale și imparțialitatea judecătorilor constituționali. Aș vrea să reamintesc că într-un stat democratic, care se conduce de principiul statului de drept, critica adusă hotărârilor Curții Constituționale este admisibilă în măsura în care aceasta este respectuoasă.

În timp ce libertatea de expresie reprezintă o valoare fundamentală într-un stat democratic, persoanele care ocupă funcții publice sunt obligate să manifeste reținerere în critica pe care o fac. Critica lipsită de respect, în special declarațiile amenințătoare,

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

îndreptată împotriva judecătorilor și menită să influențeze deciziile instanței constituționale, este inadmisibilă”.

- Inacțiunea deliberată a Președintelui în executarea obligației sale constituționale

41. Curtea reține că obiectul prezentei sesizări este diferit de obiectul Hotărârii nr. 2 din 24 ianuarie 2017, prin care a interpretat articolul 98 alin. (6) din Constituție și prin care s-a pronunțat asupra modului de partajare a competențelor între Președintele Republicii Moldova și Primul-ministru în cadrul procedurii de remaniere guvernamentală.

42. Curtea constată că, din contra, prezenta sesizare derivă din neexecutarea Hotărârii nr. 2 din 24 ianuarie 2017, invocată de Președinte în argumentarea caracterului repetitiv al sesizării.

43. Curtea reamintește că prin Hotărârea nr. 2 din 24 ianuarie 2017 a statuat că în sensul articolului 98 alineatul (6) din Constituție:

- Președintele Republicii Moldova poate refuza, **o singură dată, motivat**, propunerea Prim-ministrului de numire a unei persoane în funcția vacantă de ministru, atunci când consideră că persoana propusă nu corespunde cerințelor legale pentru exercitarea funcției de membru al Guvernului;

- Prim-ministrul poate **face o altă propunere Președintelui sau reitera aceeași candidatură pentru funcția de ministru, pe care Președintele este obligat să o numească.**

44. În Hotărârea nr.2 din 24 ianuarie 2017 Curtea a reținut că, în exercitarea competenței sale prevăzute de articolul 98 alin.(6) din Constituție, **Președintele Republicii Moldova poate să refuze** propunerea Prim-ministrului de numire a unei persoane într-o funcție vacantă de ministru și **să-i ceară să facă o altă propunere.**

45. Curtea a statuat că, cu toate acestea, **voința politică a Președintelui nu poate constitui o sursă de blocaj instituțional**, pe de o parte, și nu poate anula, pe de altă parte, competențele Prim-ministrului în cadrul procedurii de codecizie în remanierea guvernamentală.

46. Astfel, Curtea a constatat că **Președintele Republicii Moldova are dreptul să verifice corespunderea candidatului propus de Prim-ministru pentru funcție, însă nu are drept de veto față de propunerea Prim-ministrului** (HCC nr.2 din 24 ianuarie 2017, §46).

47. Astfel, în caz de neacceptare a candidaturii de către Președinte, **Prim-ministrul are dreptul să propună pentru funcția de ministru o altă persoană sau să reitereze aceeași candidatură, pe care Președintele este obligat să o numească** (HCC nr.2 din 24 ianuarie 2017, §48).

48. Curtea a reținut că, aplicată la procesul de remaniere guvernamentală, **această soluție este de natură să elimine blocajul instituțional ce s-ar genera prin eventualul refuz repetat al Președintelui Republicii Moldova de a numi un ministru la propunerea Prim-ministrului** (HCC nr.2 din 24 ianuarie 2017, §52).

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

49. Curtea nu poate accepta argumentul Președintelui, potrivit căruia în situația remanierii guvernamentale, prevăzută de art. 98 alin. (6) din Constituție, rolul său este unul activ, similar rolului Parlamentului la momentul învestirii Guvernului, ceea ce ar însemna că el urmează să ia în considerare procedurile efectuate de comisiile permanente parlamentare privind corespunderea candidatului pentru funcția propusă.

50. Curtea subliniază că s-a pronunțat deja asupra rolului Președintelui prin Hotărârea nr. 2 din 24 ianuarie 2017. Jurisprudența Curții Constituționale a României și doctrina românească, invocată de Președinte în sprijinul poziției sale, sunt irelevante pentru raporturile de putere din Republica Moldova, având în vedere diferențele în acest sens între regimul semiprezidențial din România și cel parlamentar din Republica Moldova.

51. În acest context, Curtea reamintește că Hotărârea nr. 7 din 4 martie 2016 a vizat exclusiv **modalitatea de alegere** a Președintelui Republicii Moldova, **nu și competențele acestuia**, modificate prin aceeași lege, în sensul configurării regimului parlamentar de guvernământ. Astfel, în urma adoptării hotărârii menționate, s-a revenit la alegerea Președintelui Republicii Moldova prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de către cetățeni, în cadrul unei **republici parlamentare** (HCC nr. 34 din 13 decembrie 2016).

52. Curtea subliniază că alegerea Președintelui prin vot popular nu impune necesitatea transformării acestuia într-un opozant al Parlamentului. Deși alegerea prin vot popular tinde să consolideze poziția Președintelui, în sistemele constituționale similare, președinții aleși prin vot popular continuă să joace rolul de **putere neutră** și nu dispun de competențe largi, iar balanțele și contrabalantele necesare sunt garantate de parlamentarism (HCC nr. 24 din 27 iulie 2017).

53. În acest sens, Curtea reiterează că în cadrul sistemelor parlamentare șeful statului joacă rolul unui arbitru, sau al unei *puteri neutre*, fiind detașat de partidele politice. Chiar dacă nimeni nu poate împiedica șeful statului să aibă opiniile și simpatiile sale politice, mandatul pe care îl exercită este limitat. Președintele este un element important al sistemului politic, dar acesta nu este un partizan al politicului.

54. Prin urmare, în arhitectura constituțională a Republicii Moldova, Președintele trebuie să aibă un **rol neutru**, de arbitru, și **să nu fie un jucător politic. Acest lucru nu este compatibil cu logica regimului parlamentar.** Aceeași opinie este împărtășită de Comisia de la Veneția în Avizul “Cooperarea între Comisia de la Veneția și Republica Moldova privind reforma constituțională” [CDL-INF(2001)003-e] și în Avizul asupra propunerilor Președintelui Republicii Moldova de modificare a Constituției în vederea extinderii competențelor de dizolvare a Parlamentului [CDL-AD(2017)014].

55. Curtea constată că, prin argumentele prezentate, Președintele caută în esență să obțină o rejudecare a soluției pronunțate de Curte privind rolul său în procedurile de remanieră guvernamentală. În acest context, Curtea reține că nu există nici un temei pentru reconsiderarea jurisprudenței deja stabilite.

56. Curtea reiterează că, în cadrul regimului parlamentar al Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova are un volum de competențe expres

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

stabilite de Constituție. Deoarece Președintele nu poartă nici o responsabilitate politică pentru activitatea Guvernului, rolul acestuia în configurarea competenței Guvernului este unul limitat (HCC nr. 2 din 22 ianuarie 2017).

57. În acest sens, chiar și în calitatea sa de Comandant Suprem al Armatei, Președintele nu își poate aroga un rol “activ” în numirea ministrului apărării. Dimpotrivă, „rolul său este unul formal și nu implică responsabilități administrative”, potrivit opiniei exprimate de Comisia pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția) în Avizul CDL-INF(2001)003-e “Cooperarea între Comisia de la Veneția și Republica Moldova privind reforma constituțională”.

58. În același sens, Curtea nu poate reține existența discriminării, invocate de Președinte, între candidații la funcția de ministru în caz de vacanță a funcției în raport cu cazul formării Guvernului, or, este vorba de două situații distincte.

59. Astfel, în cazul formării Guvernului există un raport tripartit, între Prim-ministrul desemnat, Parlament și Președinte, și proceduri specifice complexe inerente învestirii Guvernului. Elementul central al învestirii Guvernului de către Parlament îl constituie programul, și nu persoanele (miniștrii), deși aceștia sunt supuși scrutinului parlamentar.

60. Din contra, remanierea guvernamentală nu presupune exercitarea competenței Parlamentului, întrucât modificările intervenite în componența lui se petrec în interiorul puterii executive. Fiecare membru al Guvernului răspunde politic individual față de Primul-ministru. Parlamentul nu se poate opune revocării unui membru al Guvernului, dar, dacă prin aceasta și-a pierdut încrederea în Guvern, poate recurge la arma moțiunii de cenzură împotriva întregului Guvern.

61. Simetric faptului că Președintele nu are nici o putere constituțională în selectarea de către candidatul desemnat pentru funcția de Prim-ministru a membrilor echipei guvernamentale, pe cale de consecință, șeful statului nu are, constituțional, nici o putere în privința schimbării componenței Guvernului, adică în cazul remanierii. Puterea reală de decizie în ceea ce privește revocarea sau numirea unui membru al Guvernului aparține exclusiv Primului-ministru. Doar Primul-ministru poate avea o inițiativă în acest sens și, deși Constituția vorbește despre propunerea de revocare sau de numire adresată șefului statului, acesta din urmă nu o poate refuza. În consecință, decretul Președintelui de numire sau de revocare a unui membru al Guvernului propus a doua oară este un act formal, care „autentică” voința Prim-ministrului de a face modificări în componența echipei guvernamentale.

62. În acest context, Curtea reține că Președintele, contrar obligației sale constituționale, a refuzat repetat numirea în funcția de ministru al apărării a candidaturii reiterate de Prim-ministru după primul refuz. Acționând astfel, **Președintele a încercat să-și impună propriul candidat**, pe care l-a “recomandat” Guvernului pentru a fi înaintat la funcția de ministru al apărării, și a provocat deliberat un **blocaj instituțional**.

63. Curtea nu poate accepta argumentul Președintelui, potrivit căruia conflictul dintre Primul-ministru și Președinte la numirea în funcție a ministrului apărării nu este de natură constituțională, ci poartă un caracter “*instituțional*”.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

64. În acest context, Curtea subliniază că orice conflict între instituțiile statului al căror statut este reglementat de Constituție și care își are izvorul în textul Constituției este un conflict juridic de natură constituțională. Prin urmare, prezentul conflict între Președinte și Prim-ministru, având ca izvor articolul 98 alin. (6) din Constituție, este unul juridic, de natură constituțională.

65. Astfel, Curtea nu poate accepta argumentul Președintelui, potrivit căruia examinarea prezentei sesizări denotă imperfecțiunea actului de justiție constituțională.

66. Curtea constată că, dimpotrivă, prezenta sesizare se datorează anume neîndeplinirii deliberate de către Președinte a actului de justiție constituțională, a cărui așa-zisă „imperfecțiune” constă în lipsa instrumentelor coercitive de punere în executare sau de sancționare în cazul neîndeplinirii cu rea-credință a obligațiilor constituționale. Pentru aceste motive, Curtea va prezenta o adresă Parlamentului, în vederea reglementării răspunderii [inclusiv penale] pentru neexecutarea hotărârilor Curții Constituționale.

67. În același context, Curtea constată că, în opinia scrisă prezentată Curții, Președintele menționează următoarele:

“**[I]mplicarea Curții Constituționale** în soluționarea acestui conflict, prin instituirea răspunderii juridice pentru Președinte, alta decât cea reglementată la art. 81 și art. 89 din Constituție, duce la depășirea competențelor legale ale Curții. [...]

Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului. Subliniem că și **judecătorii Curții pot fi supuși răspunderii pentru infracțiunea de uzurpare a puterii de stat** în cazul în care se va demonstra că prin acțiunile lor aceștia au depășit cadrul legal constituțional.”

68. Curtea reține că, prin aceste afirmații, de altfel ca și prin multiplele declarații publice, menționate mai sus, Președintele exercită presiuni asupra Curții Constituționale, pe care Curtea le califică drept tentative de intimidare.

69. Curtea nu poate accepta poziția Președintelui, potrivit căruia el este pasibil doar de răspundere politică în fața electoratului, și nici analogia cu caracterul reprezentativ al mandatului deputatului în Parlament și interzicerea mandatului imperativ. În același context, necesitatea clarificării distincției între răspunderea politică și cea juridică a Președintelui, invocată de acesta, nu poate justifica exonerarea de orice răspundere pentru acțiunile sau omisiunile sale.

70. În acest context, Curtea reamintește că articolul 56 (Devotamentul față de țară) din Constituție prevede că:

„[...] **Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice [...] răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin [...].**”

71. Astfel, responsabilitatea reprezintă o valoare consacrată de Constituție.

72. Curtea subliniază că Președintele țării nu este omnipotent, ci este ținut de obligația de devotament constituțional, de a respecta limitele impuse de Constituție și poartă răspundere pentru îndeplinirea cu bună-credință a atribuțiilor ce îi revin.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

- Mecanismele de restabilire a ordinii constituționale

73. Curtea reamintește că depunerea jurământului constituie asumarea de către Președintele Republicii Moldova a unui angajament juridic față de poporul Republicii Moldova de a acționa în spiritul Constituției, de a manifesta respect față de hotărârile Curții Constituționale în calitatea acesteia de garant al supremației Constituției, față de democrație și valorile statului de drept. **Depunând jurământul, Președintele Republicii Moldova își asumă necondiționat, în mod public și solemn obligația de a acționa exclusiv în spiritul loialității față de Constituție și de a nu încălca jurământul în nici o împrejurare** (HCC nr. 2 din 24 ianuarie 2017).

74. Curtea reiterează că **încălcarea jurământului este, pe de o parte, o încălcare gravă a Constituției, iar o încălcare gravă a Constituției este, pe de altă parte, o încălcare a jurământului**. Gravitatea acestei încălcări poate ridica o problemă de incompatibilitate a Președintelui cu funcția exercitată.

75. În acest context, Curtea reamintește că preambulul Constituției și articolul 1 alin.(3) din Constituție enunță elementele definiției ale statului Republica Moldova, care reprezintă valori supreme. Statul de drept a constituit punctul culminant al constituționalizării sistemului politic. Aceasta înseamnă că **politica trebuie să fie circumscrisă unei norme juridice care să îi precizeze limitele de acțiune**. Dată fiind legătura intrinsecă dintre stat și drept, evoluția puterii publice este însoțită de evoluția sistemului juridic. Prin definiție, statul de drept presupune obligativitatea respectării Constituției și a legilor, așa cum prevăd și dispozițiile articolului 7 din Constituție. Pentru buna funcționare a statului de drept, o importanță deosebită are separația și colaborarea dintre puterile statului, care ar trebui să se manifeste în spiritul normelor de **loialitate constituțională**” (HCC nr.7 din 18 mai 2013).

76. Curtea reiterează că respectarea hotărârilor Curții Constituționale este o condiție necesară și esențială pentru buna funcționare a autorităților publice ale statului și pentru afirmarea statului de drept.

77. Curtea subliniază că, potrivit articolului 140 din Constituție, hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate.

78. În același sens, potrivit art. 28 din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, actele Curții sunt acte oficiale și executorii pe întreg teritoriul țării, pentru toate autoritățile publice și pentru toate persoanele juridice și fizice.

79. În acest context, Curtea reamintește că hotărârile interpretative ale Curții Constituționale sunt texte cu valoare constituțională, fiind parte integrantă a Constituției, ele fac corp comun cu dispozițiile pe care le interpretează și sunt obligatorii pentru executare pentru toate instituțiile statului, inclusiv pentru Președinte. **Acestea se aplică direct, fără nici o altă condiție de formă** (HCC nr.33 din 10 octombrie 2013).

80. Astfel, nerespectarea hotărârilor Curții Constituționale echivalează cu nerespectarea Constituției și desconsiderarea grosolană a elementelor fundamentale ale statului de drept.

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

81. În acest sens, declarația Președintelui, potrivit căruia el a jurat pe Constituție, și nu pe hotărârile Curții Constituționale, denotă nihilism juridic, or, neîndeplinirea unei obligații constituționale, sfidarea deliberată a Constituției și neexecutarea unei hotărâri a Curții Constituționale constituie o **încălcare gravă a jurământului și a Constituției**.

82. Curtea acceptă argumentul Guvernului că refuzul Președintelui de a desemna un ministru implică riscuri pentru buna funcționalitate a ministerului în cauză și chiar a întregului Guvern. Mai mult, în cazul Ministerului Apărării **acest fapt este de natură să submineze, în cel mai direct mod, securitatea națională și capacitatea de apărare a țării**.

83. În prezenta cauză, Curtea constată că **blocajul instituțional a fost generat de acțiunile deliberate ale Președintelui și de neexecutarea hotărârii anterioare a Curții Constituționale**. O astfel de atitudine de nihilism juridic din partea unui demnitar de asemenea rang față de Curtea Constituțională și hotărârile sale este intolerabilă, or, ea afectează nu numai activitatea Guvernului, dar și autoritatea Curții Constituționale în fața publicului, creând un precedent periculos prin exemplul prost oferit de propria persoană. În acest context, cu cât este mai înaltă funcția demnitarului, cu atât mai înaltă trebuie să fie răspunderea acestuia.

84. Prin urmare, Curtea constată că refuzul deliberat al Președintelui țării de a-și îndeplini obligația constituțională de numire a candidaturii propuse repetat de Prim-ministru constituie o încălcare gravă a obligațiilor sale constituționale și a jurământului, circumstanță ce justifică inițierea de către Parlament a procedurii de suspendare a Președintelui, în conformitate cu articolul 89 din Constituție.

85. În același timp, Curtea reține că mecanismul de demitere a Președintelui ține de opțiunea Parlamentului, fiind o procedură complexă și de lungă durată, care nu soluționează prompt problema funcționalității depline a instituțiilor fundamentale obstructionate deliberat de către Președinte.

86. Curtea reamintește că statul de drept nu este o ficțiune, care are doar natură declarativă. Funcționarea statului de drept trebuie să se manifeste prin acțiuni practice (HCC nr. 4 din 22 aprilie 2013).

87. Curtea reține că, în respectarea principiului constituțional al statului de drept și în considerarea interesului general al cetățenilor, este imperativă luarea măsurilor necesare pentru asigurarea restabilirii rapide a ordinii constituționale.

88. Curtea reține că Constituția Republicii Moldova nu oferă soluții exprese asupra modului de a gestiona situația extraordinară creată de inacțiunea deliberată a Președintelui, or, textul Constituției este construit având la bază premisa bunei credințe, inclusiv în exercitarea de către persoanele care dețin funcții publice a atribuțiilor ce le revin, astfel cum este specificat în articolul 56 din Constituție.

89. În acest context, interpretarea textuală a articolului 98 alin. (6) ar putea distorsiona voința originară a legiuitorului constituant, or, crearea blocajelor instituționale și perpetuarea vidului de putere și a unei stări de neconstituționalitate este contrară spiritului Constituției. Astfel, situația excepțională creată de refuzul deliberat al Președintelui de a-și îndeplini obligațiile constituționale impune necesitatea identificării unei soluții excepționale. **Prin urmare, Curtea reține că, pentru a stabili voința autentică**

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

a legiuitorului constituant, este necesar să recurgă la interpretarea funcțională a Constituției.

90. Analizând Constituția ca un tot unitar și obiectivul specific al acesteia, care urmărește să evite crearea vidului de putere și să asigure instituții pe deplin funcționale (HCC nr. 7 din 18.05.2013), ar trebui să existe instrumente de frâne și contragreutăți, ce ar exclude abuzurile legate de neexecutarea deliberată a obligațiilor constituționale și pentru a oferi garanția necesară a exercitării depline a puterii de stat.

91. În acest context, Curtea urmează ca, prin interpretarea funcțională a Constituției, să identifice mecanismele de suplinire a rolului Președintelui în cadrul acestor proceduri și de deblocare a funcționalității instituțiilor fundamentale ale statului.

92. Curtea reamintește că orice interpretare a prevederilor constituționale derivă din **natura, obiectivele și spiritul** Constituției înseși.

93. În același timp, **Constituția urmează a fi privită ca „un instrument viu”**, care trebuie interpretată în lumina realităților social-politice actuale, astfel încât să garanteze instituții cu funcționalitate continuă și efectivă.

94. Constituția reflectă contractul social – o obligație acceptată în mod democratic de către toți cetățenii Republicii Moldova față de generațiile actuale și viitoare de a trăi în conformitate cu normele fundamentale consacrate în Constituție și de a le respecta, pentru a asigura legitimitatea autorității de guvernare, legitimitatea deciziilor acesteia, precum și pentru a asigura drepturile omului și libertățile fundamentale, astfel încât să existe armonie în societate (HCC nr. 36 din 5 decembrie 2013, HCC nr. 9 din 14 februarie 2014).

95. Fiind un act cu forță juridică supremă și contract social, Constituția se întemeiază pe valori universale și incontestabile, precum faptul că suveranitatea aparține poporului, democrația, recunoașterea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și respectarea acestora, respectarea legii și a statului de drept, sistemul de echilibre și contragreutăți, datoria instituțiilor statului de a servi poporul și răspunderea acestora față de societate, spiritul public, justiție, obiectivul unei societăți civile deschise, echitabile și armonioase și al statului de drept (Avizul Curții Constituționale nr.1 din 24.07.2015).

96. Prevederile Constituției formează un sistem armonios, astfel încât nici o prevedere a Constituției nu poate fi contrară celorlalte prevederi ale acesteia. Natura Constituției de act cu forță juridică supremă și ideea de constituționalitate implică faptul că nu există și nici **nu pot exista lacune** sau contradicții interne ale Constituției (Avizul nr.1 din 22 septembrie 2014).

97. Astfel, la interpretarea Constituției, trebuie să se țină seama de faptul că aceasta este **un act integral, toate prevederile Constituției fiind interconectate până la gradul la care conținutul unor prevederi ale Constituției determină conținutul altor prevederi ale acesteia.**

98. Curtea notează că normele din Constituție formează un tot unitar, aflat într-o legătură logico-juridică indisolubilă. În acest context, Constituția consacră o diviziune tripartită a funcțiilor statului, care este un principiu fundamental de organizare a statului. Astfel, textul constituțional reflectă imaginea statului ca o

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

structură de organe, între care și Președintele. Prin urmare, pornind de la spiritul Constituției, **trebuie să se asigure funcționalitatea tuturor instituțiilor statului**, respectarea strictă a principiilor și valorilor supreme, reprezentând în mod practic testul eficacității Constituției ca Lege Supremă a unui stat de drept.

99. Curtea reține că Constituția nu poate fi un „pact sinucigaș” („The Constitution is not a suicide pact”). Astfel, nici o prevedere din Constituție nu poate fi interpretată ca permițând blocarea instituțiilor sale. O interpretare prea restrictivă, limitând foarte mult posibilitățile de restabilire a ordinii constituționale, ar fi un handicap pentru funcționarea democrației și a statului de drept.

100. În lumina celor menționate, Curtea constată că **Președintele țării, încălcând flagrant jurământul depus la investirea în funcție, a refuzat să-și execute obligațiile constituționale, în modul în care prevede Constituția și hotărârile relevante ale Curții Constituționale, cu care aceasta face corp comun. Refuzul Președintelui de a-și exercita propriile atribuții nu doar a blocat numirea ministrului apărării, ci a creat un precedent periculos ce amenință funcționalitatea procedurii remanierilor guvernamentale în ansamblu și autoritatea Curții Constituționale.**

101. Analizând Constituția ca un tot unitar și obiectivul specific al acesteia, care urmărește să evite crearea vidului de putere și să asigure instituții pe deplin funcționale, Curtea subliniază că în situația de blocaje instituționale, când atribuțiile unor instituții nu sunt exercitate de titularii acestora, indiferent de motivele acestor blocaje, dispozițiile constituționale prevăd suplینirea acestora prin instituirea interimatului.

102. În acest context, Curtea reține că potrivit articolului 90 (Vacanța funcției) din Constituție:

„(1) **Vacanța funcției** de Președinte al Republicii Moldova intervine în caz de expirare a mandatului, de demisie, de demitere, de **imposibilitate definitivă a exercitării atribuțiilor** sau de deces. [...]

(3) **Imposibilitatea exercitării atribuțiilor mai mult de 60 de zile** de către Președintele Republicii Moldova este confirmată de Curtea Constituțională în termen de 30 de zile de la sesizare.”

103. În același timp, articolul 91 (Interimatul funcției) din Constituție prevede următoarele:

„Dacă funcția de Președinte al Republicii Moldova devine **vacantă** sau dacă Președintele este demis **ori dacă se află în imposibilitatea temporară de a-și exercita atribuțiile**, interimatul se asigură, în ordine, de Președintele Parlamentului sau de Primul-ministru.”

104. Curtea reține că Constituția conține norme care prevăd **imposibilitatea temporară** sau **definitivă** de a continua exercitarea mandatului.

105. Din conținutul articolelor 90 și 91 din Constituție rezultă cu claritate că Legea Supremă face distincție între două situații diferite de imposibilitate a exercitării mandatului de Președinte:

(a) **imposibilitate temporară**, caz în care Președintele își poate relua activitatea, se instituie interimatul fără ca funcția să devină vacantă;

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

(b) **imposibilitate definitivă** (alta decât decesul), situație în care Președintele nu-și mai poate relua activitatea **mai mult de 60 de zile**, survenind vacanța funcției și organizarea alegerilor pentru un nou Președinte, cu instituirea interimatului pentru această perioadă.

106. Toate aceste situații prevăzute atât de articolul 90, cât și de articolul 91 din Constituție au drept consecință instituirea interimatului funcției.

107. Curtea reține că Constituția nu precizează care sunt ipotezele în care imposibilitatea poate interveni.

108. În mod logic, **imposibilitatea temporară** a exercitării funcției de Președinte este generată de orice **circumstanță incompatibilă cu exercitarea atribuțiilor**, alta decât decesul.

109. Curtea reține că **inacțiunea instituției prezidențiale, prin neexercitarea atribuțiilor fie pentru motive obiective, fie pentru motive subiective, prin refuzul deliberat de a exercita atribuțiile, are consecințe identice**, adică blocarea altor instituții.

110. În acest context, având în vedere faptul că, în cazul refuzului deliberat de a-și exercita atribuțiile, consecințele sunt identice cu cele ce survin în cazul imposibilității exercitării atribuțiilor pentru motive obiective, Curtea consideră că **soluționarea acestor situații trebuie să fie identică, adică instituirea interimatului**.

111. Astfel, Curtea constată că, prin refuzul deliberat de a-și executa una sau mai multe obligații constituționale, Președintele se înlătură el însuși de la exercitarea acestora.

112. În acest context, Curtea consideră că inacțiunea sa deliberată constituie, în sensul articolului 91 din Constituție, imposibilitate temporară, pentru considerente subiective (lipsa dorinței), de a-și exercita atribuția în cauză, ceea ce **justifică instituirea interimatului funcției pentru asigurarea exercitării acestei (acestor) obligații constituționale a Președintelui**.

113. În acest sens, Curtea reține că, potrivit articolului 91 din Constituție, dacă Președintele Republicii Moldova **se află în imposibilitatea temporară de a-și exercita atribuțiile**, interimatul se asigură, în ordine, de Președintele Parlamentului sau de Primul-ministru.

114. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. f) din Constituție, Curtea Constituțională este unica autoritate competentă să constate **circumstanțele care justifică interimatul funcției de Președinte, prin emiterea unui aviz**.

115. În situația unei inacțiuni constituționale deliberate de a-și îndeplini atribuțiile, durata imposibilității nu are incidență pentru instituirea interimatului, spre deosebire de situația unei imposibilități obiective ce depășește 60 de zile, pentru care se constată vacanța funcției, în condițiile articolului 90 din Constituție.

116. **Instituirea interimatului funcției**, cauzat de refuzul deliberat de a executa una sau mai multe obligații constituționale, și **circumstanțele care justifică interimatul funcției de Președinte** urmează a fi constatate în fiecare caz în parte de către Curtea Constituțională, în conformitate cu competența atribuită acesteia prin articolul 135 alin. (1) lit. f) din Constituție, la sesizarea subiecților

HOTĂRÂRE PENTRU INTERPRETAREA PREVEDERILOR
ARTICOLELOR 1, 56, 91, 98 ALIN.(6), 135 ȘI 140 DIN CONSTITUȚIE
(NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR CONSTITUȚIONALE DE CĂTRE PREȘEDINTE)

prevăzuți de articolul 38 alin. (1) și (2) lit. c) din Codul jurisdicției constituționale, în funcție de domeniul lor de competență.

117. În acest context, Curtea reamintește că, în exercitarea interimatului funcției de Președinte al țării, președintele interimar exercită aceleași atribuții ca și președintele titular (HCC nr. 29 din 24 noiembrie 2015). Astfel, în ordine, Președintele Parlamentului sau Primul-ministru, în calitate de Președinte interimar, va emite decretele neemise de titularul care a refuzat deliberat să-și exercite obligațiile constituționale.

Din aceste motive, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. b) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. b) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. În sensul articolului 91 din Constituție, refuzul Președintelui de a-și executa obligațiile constituționale constituie **imposibilitate temporară de a-și exercita atribuția (atribuțiile) în cauză și justifică instituirea interimatului funcției, care se asigură, în ordine, de Președintele Parlamentului sau de Primul-ministru, pentru exercitarea acestei (acestor) obligații constituționale a Președintelui.**

2. **Instituirea interimatului funcției**, cauzat de refuzul deliberat de a executa o obligație constituțională, și **circumstanțele care justifică interimatul funcției de Președinte** urmează a fi constatate în fiecare caz în parte de către Curtea Constituțională, în conformitate cu competența atribuită acesteia prin articolul 135 alin. (1) lit. f) din Constituție.

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Tudor PANȚÎRU

Chișinău, 17 octombrie 2017
HCC nr. 28
Dosarul nr. 124b/2017